

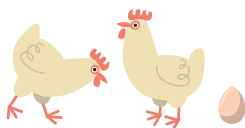
Víc než jídlo

od KPZ nováčka *cesta* po KPZ spolutvůrce

Obsah

1 <i>Comám zážit?</i>
Přemýšlejte, než se do KPZ zapojíte	Je KPZ pro mě?
Prozkoumejte své předpoklady!
2 <i>Roční cyklus komunity</i>
Jak KPZ funguje?	Roční cyklus komunity
Jak KPZ funguje?
3 <i>Jíme podle sezóny</i>
Co obsahuje KPZ podíl v průběhu sezóny?	Pestrobarevné podíly
Co obsahuje podíl KPZ?
4 <i>Převzít odpovědnost</i>
Jak být prospěšný své komunitě?	Aktéři KPZ
Kdo tvoří komunitu?
5 <i>Komunikace</i>
Na koho se v KPZ obrátit?	Můj kontrolní seznam
Na co v průběhu sezóny nezapomenout
6 <i>Cena podílu</i>
Za co v KPZ platíme?	Náklady v KPZ
Co zahrnuje cena podílu?
7 <i>Solidarita v KPZ</i>
Jak se projevuje v praxi?	Podpora zemědělců
Učíme se vnímat svou ekologickou stopu
8 <i>Vždy existuje řešení</i>
S kým a jak mluvit o svých potřebách.	Společně to dokážeme
Jedna situace má vícero řešení
9 <i>Pomáhat je radost</i>
Jak se stát dobrovolníkem v KPZ?	Staňte se superhrdiny
Staňte se superhrdiny
10 <i>Potravinové komunity</i>
Znáte rozdíly mezi různými modely?	Blízko k zemědělci
Proč rozvíjet vztah bez dalších prostředníků?
11 <i>Žpětná vazba</i>
Jak pomáhá rozvíjet komunitu?	Žpětná vazba
Umíme ji dávat a přijímat?
12 <i>Česká republika</i>
Kolik je u nás KPZ nadšenců?	Evropská mapa KPZ
Kolik je KPZ farem je v Evropě? (EU)
13 <i>KPZkoALICE</i>
Pojďme spojit síly a hledat synergie!	KPZkoALICE
Kdo u nás propojuje aktéry KPZ?

1

Je KPŽ pro mě?

Prozkoumejte své předpoklady.

Nevíte, zda vám komunitou podporované zemědělství sedne?
Naše otázky vám to pomohou prozkoumat!

1 *Co mám zvážit?*

Přemýšlejte, než se do KPZ zapojíte!

V systému komunitou podporovaného zemědělství můžete každý týden dostávat čerstvé, zdravé a místní potraviny přímo od zemědělce. Sezónním závazkem a spravedlivou odměnou mu zajistíte jistotu odbytu. Než se ale zapojíte, odpovězte si na pár otázek.

Jste ochotní přijmout spoluzodpovědnost?

KPZ představuje skupinu lidí, kteří se setkávají, spolupracují a komunikují s respektem. Nemusí se všichni zapojovat stejnou měrou do dobrovolnické práce. Je ale potřeba, aby každý dodržoval pravidla, která si komunita domluví. Minimálně to znamená: zaplatit včas splátky, vyzvedávat si včas svůj podíl, věnovat pozornost informacím od koordinátorů, chovat se ohleduplně k ostatním a nenásilně s nimi komunikovat.

Pravidelně doma varíte? A jste při tom kreativní?

Pokud budete v KPZ odebírat zeleninu, potřebujete ji umět zpracovat. Vyzkoušíte si nové recepty. Představte si, že každý týden nebo dva, dostanete nášup toho, co se zrovna urodí. Podíly mohou zejména v létě vážit hezkých pár kilo. Téměř v každé sezóně je něčeho nadúroda. Dokážete stejný druh zeleniny zpracovat různým způsobem?

Dokážete si pravidelně vyzvedávat svůj podíl?

KPZ není e-shop, kde vám kurýrní služba přiveze vaši objednávku až domů. Počítejte s tím, že si po celou sezónu budete chodit vyzvedávat svůj podíl na výdejní místo v čase, na jakém se v komunitě a se zemědělcem domluvíte.

Máte rádi překvapení?

V KPZ si můžete vyzkoušet, jak je to dobré, jíst v souladu s ročními obdobími. Budete ale nejspíš potřebovat čas, abyste se do souladu s přírodou dostali. Přijmout fakt, že na rajčata si počkáte až do léta a na dýně do podzimu. Sžít se s tím, že o obsahu vašeho podílu nerozhodujete vy, ale příroda ve spolupráci se zemědělcem.

2

Roční cyklus komunity

Jak komunitou podporované zemědělství funguje?

11
*Obnova
partnerství*

1 *Plánování*

10
Zakončení a oslava

2 *Uzavření
partnerství*

9 *Hodnocení sezóny*

3 *Pěstební plán*

8
Návštěva statku

4 *Práce na statku*

7 *Vaření a zpracování*

6 *Pravidelné dodávky*

5 *Zprávy z pole*

2 *Roční cyklus komunity*

Jak funguje KPZ?

1. *Plánování*

Zemědělec s komunitou naplánují sezónu – složení, počet a cena podílu, délku sezóny, frekvenci odběrů, nastavení spolupráce, vymezení rolí a zodpovědností. Ideální je potkat se před sezónou s celou komunitou.

2. *Uzavření partnerství*

Většina KPZ nabízí smlouvu nebo dohodu, která obsahuje podmínky partnerství i hlavní zásady a hodnoty KPZ.

3. *Pěstební plán*

Plánování toho, co a v jakém množství se bude pěstovat, může být zodpovědností zemědělce, nebo se může na plánování podílet i celá komunita.

4. *Práce na statku*

KPZ se řídí zásadami agroekologie, ale bio certifikace nemusí být podmínkou. Ptejte se zemědělce, jaké postupy využívá. Domluvte si návštěvu statku.

5. *Žprávy z pole*

K utváření vztahů přispívá informování o dění na statku. Podílníkům přibližuje podstatu samotného zemědělství a osvětluje specifika KPZ.

6. *Pravidelné dodávky*

Podílníci si vyzvedávají v dohodnutém čase na odběrném místě svůj podíl zeleniny nebo dalších produktů. Podle dohody může být odběrným místem kavárna, garáž nebo i přímo statek. Péči o výdejní místo může převzít komunita.

7. *Vaření a zpracování*

KPZ rozvíjí schopnost naučit se vařit a zpracovat sezónní potraviny. Členové mohou sdílet recepty, nebo uspořádat společné zavařování.

8. *Návštěva statku*

Smyslem návštěv na statku je posílení vzájemných vztahů a důvěry. Členové se dozví něco o zemědělství, lépe poznají zemědělce i sebe navzájem. Součástí návštěv bývá i dobrovolná práce.

9. *Hodnocení sezóny*

Členové mohou poskytnout zpětnou vazbu k sezóně, zejména ke kvalitě, rozmanitosti a množství zeleniny nebo jiných produktů, a také chodu komunity. K tomu lze využít například online dotazník nebo osobní setkání.

10. *Zakončení a oslava*

Na konci sezóny se koná schůzka, na které se členové věnují zhodnocení uplynulé sezóny. Důležitá je oslava všeho, co se podařilo i nepodařilo, aby se mohlo uzavřít staré a vykročit do nového.

11. *Obnova partnerství*

Po skončení sezóny je vhodné zjistit, kdo z členů má zájem se zapojit v dalším roce a udělat si představu, kolik nových míst se uvolní pro další zájemce.

3

Pestrobarevné podíly

Co obsahuje KPZ podíl v průběhu sezóny?

ředkvičky
česnekové
výhonky
mladý česnek
saláty

jarní cibulka
špenát
čerstvé bylinky
kedlubny
jahody

rajčata
papriky
cukety
kedlubny
lilek
okurky
rané brambory
zelené fazolky

cibule
česnek
cukrová kukuřice
melouny
květák
brokolice

brambory a batáty
fenykl
ředkvičky a ředkve
zelí
mangold
mrkev

pastinák
pórek
dýně
řapíkatý celer
červená řepa
jablka

růžičková kapusta
topinambury
černá ředkev
cibule
brambory
mrkev
petržel

červená řepa
kapusta
bulvový celer
baby salát
dýně

3 *Žíme podle sezóny*

Co obsahuje KPZ podíl?

KPZ dodávají svým členům zeleninu a ovoce, které se urodí v daném ročním období a na konkrétním poli. To znamená, že ve svém podílu obvykle najdete čerstvou zeleninu sklizenou tentýž den, která se nicméně může lišit od sortimentu nabízeného ve stejném období v supermarketech nebo na místních trzích.

Jako členové KPZ nebudete na jaře dostávat rajčata ani dýně. Na podzim zas určitě nečekejte jahody či jarní cibulku. Zvláště zimní a jarní odběry mohou být menší a méně pestré. Zatímco v létě nebo na podzim budete mít možná problém s tím, abyste vše zvládli spotřebovat. Pamatujte, že ani slepice nesnášejí vejce rovnoměrně po celý rok.

Jako členové KPZ možná objevíte zeleninu, kterou jste nikdy předtím nezkusili - například mangold, zelí „pak choi“, nebo česnekové výhonky. Dokonce i zeleninu, kterou byste si běžně nekupovali, například kapustu, topinambury nebo fenykl. Recepty sdílené v rámci komunity vám mohou pomoci si tyto nové druhy zeleniny vyzkoušet, poznat je a přijít jim na chuť.

Co si počít s přebytky?

V KPZ se v létě nebo začátkem podzimu můžete setkat s velkým množstvím jednoho druhu zeleniny - například cuket, zelí nebo dýní. Dobrým řešením, jak přebytky využít, je udělat si na zimu zásoby. Pro inspiraci uvádíme několik příkladů, jak zeleninu a ovoce zpracovat na později:

- výroba povidel, džemů, kompotů
- výroba šťáv, omáček a kečupů
- výroba pesta a čatní
- nakládání nebo kvašení zeleniny
- sušení a mražení např. bylinek, různých druhů zeleniny i ovoce

Pokud jsou pro vás některé z těchto postupů nové, můžete požádat ostatní členy KPZ, aby se s vámi podělili o své zkušenosti. Nebo můžete uspořádat setkání, kde budete úrodu zpracovávat společně. Může to být zábava pro vás i pro děti a další příležitost, jak se poznat a posílit vzájemné vztahy.

4 *Aktéři KPŽ*

Kdo tvoří komunitu?

Komunitou podporované zemědělství (KPŽ)

je přímé partnerství mezi členy – podílníky a jedním nebo několika zemědělci, kteří alespoň jednu sezónu společně sdílí bohatství úrody i riziko neúrody. Nejčastěji to znamená, že se skupina odběratelů spojí se zemědělcem, sestaví si koordinační tým a domluví si pravidla fungování. Zemědělec jim pak celou sezónu dodává svou úrodu. Nebo si skupina, spolu se zahradníkem pronajme pole a začnou na něm hospodařit.

zemědělec
pěstuje, chová,
tvorí a pečuje o krajinu

členové (podílníci)
odebírají a po celý
rok tak zemědělce
podporují

koordinační tým
řídí a organizuje
komunitu

dobrovolníci z řad členů
pomáhají s chodem
komunity, na výdejním
místě i na statku

4 *Převzít odpovědnost*

Jak být prospěšný své komunitě?

KPZ je specifický způsob získání potravin přímo od místních zemědělců. Vy, vaše komunita a zemědělec se domluvíte na vzájemném partnerství na celou sezónu a každému z toho plynou určité zodpovědnosti a úkoly, které zajistí hladké fungování celého systému. Když se stanete členy KPZ, budete nejspíš potřebovat nějaký čas na to, abyste si zvykli, jak probíhá dění. Věnujete-li pozornost svým členským povinnostem, usnadníte práci těm, kteří se starají o celkový průběh sezóny.

1. *Platíte včas*

Podle domluvených podmínek platí členové obvykle buď jednorázově na začátku sezóny, nebo ve splátkách. Dbejte na to, abyste zaplatili včas a tak, jak jste se domluvili.

2. *Vyzvedejte podíl včas*

Na začátku sezóny se v komunitě dohodnete na tom, kde a kdy si podíl budete vyzvedávat. Dbejte na to, abyste tam vždy byli včas, nebo se domluvili s někým, kdo vám podíl vyzvedne. Mělo by být jasné, co se s nevyzvednutými podíly stane.

3. *Přijměte specifika KPZ*

Váš podíl bude obsahovat sezónní produkty a jeho obsah nelze sestavovat individuálně. Zemědělci v rámci KPZ připravují podíly pro desítky až stovky rodin, proto nemohou uspokojovat často protichůdná přání jednotlivých členů. Počítejte s tím.

4. *Recyklujte a kompostujte*

Smyslem KPZ je minimalizace odpadů. Pokud používáte k doručování vratné obaly, vracejte je čisté zpátky. Připravujete si podíly na výdejním místě sami? Nezapomeňte si přinést svou vlastní tašku. Zbytky zeleniny patří do bioodpadu a na kompost.

5. *Sledujte zprávy z KPZ*

Nezapomeňte sledovat důležité zprávy od svého zemědělce či koordinátora.

6. *Poskytujte zpětnou vazbu*

KPZ je partnerství založené na vzájemné důvěře. Pokud vám něco nevyhovuje, proberte to s těmi, kterých se záležitost týká. Dejte zpětnou vazbu i v případě, že jste spokojeni, potěšíte zemědělce i koordinátory. Řada KPZ využívá on-line dotazník. Nezapomeňte formulář včas vyplnit – pomůžete tak svému zemědělci i koordinátorovi udělat si obrázek o tom, jak sezóna probíhala a zda je potřeba něco změnit.

7. *Účastněte se dění*

KPZ nabízí víc než jen jídlo. Je to prostor pro další aktivity, které rozvíjí dobré vztahy mezi členy. Může to být setkání na farmě, oslava na konci sezóny, společné zpracování potravin, práce na zahradě... Pokud vám takové aktivity v komunitě chybí, můžete je iniciovat.

8. *Staňte se dobrovolníkem*

Máte volný čas a zájem podpořit svého zemědělce a komunitu. Zapojte se jako dobrovolník. Zjistíte, kde, kdy a jak se můžete uplatnit. Na oplátku získáte dobrý pocit nebo třeba i podíl zeleniny.

5 *Můj kontrolní seznam*

Na co během KPZ sezóny nezapomenout?

Jméno a kontakt na zemědělce a statek

.....
.....

Jméno a telefonní číslo koordinátora

.....
.....

Čas a místo vyzvedávání podílu

.....
.....

Začátek sezóny

.....
.....

Konec sezóny

.....
.....

Termíny plateb

.....
.....

Kontakty na členy v mém okolí*

.....
.....

*Členové, které mohu požádat, aby v případě potřeby vyzvedli podíl místo mě.

5 *Komunikace*

Na koho se v KPZ obrátit?

KPZ jsou založeny na důvěře a klíčovým prvkem je komunikace. Mohou se vyskytnout nedorozumění, která budete muset prodiskutovat, některá přímo se zemědělcem, jiná s koordinátorem nebo s ostatními členy. V mnoha případech bude komunikace jednostranná (např. upomínka platby), jindy bude potřeba vaše aktivní odpověď (např. hodnotící dotazník). Následuje pár příkladů typických situací a tipů, jak mohou být řešeny. Je možné, že ve vaší komunitě to bude jiné.

Finance

Z nějakého důvodu nemůžete zaplatit splátku podílu včas.

TIP: Ještě před splatností se domluvte s koordinátorem nebo zemědělcem, kdy a jak splátku zaplatíte.

Odběry

Chystáte se na dovolenou, onemocníte nebo nestíháte svůj podíl vyzvednout.

TIP: Kontaktujte včas jiného člena nebo darujte svůj podíl někomu, kdo KPZ ještě nezná. Možná se příští rok přihlásí také k odběru.

Kvalita

Saláty byly minule hodně povadlé.

TIP: Upřímně se podělte o své zkušenosti s koordinátorem a ostatními členy.

Neznámá zelenina

Dostali jste “pak choi” a netušíte, jak si s ním poradit.

TIP: Ptejte se ostatních při odběru nebo prostřednictvím komunikačního kanálu, který v komunitě využíváte.

Uspořádání akce

Máte příliš mnoho rajčat a chcete uspořádat komunitní akci na jejich zpracování.

TIP: Napište o svém nápadu ostatním členům a koordinátorovi.

Potřebujete najít jinou KPZ

Váš přítel by se rád připojil do KPZ, ale ta vaše je plná.

TIP: Zašlete vašemu příteli odkaz na kpzinfo.cz - web KPZkoALICE národní sítě potravinových iniciativ, kde najde kontakty na další komunity.

Další tipy pro dobrou komunikaci:

- Při vstupu do KPZ si zjistěte, kde najdete všechny důležité informace.
- Dodržujte pravidla komunikace – např. pokud se chcete na něco zeptat pouze zemědělce, nazahlcujte společnou e-mailovou skupinu.
- Poskytujte ostatním upřímnou a konstruktivní zpětnou vazbu a buďte aktivní. Máte-li otázku, neváhejte se zeptat; máte-li problém, dejte o něm vědět! Pokud na něj neupozorníte, nebude ho moci nikdo řešit a vy s ním zůstanete sami.

6 Náklady v KPŽ

Co zahrnuje cena podílu?

mzdy

veřejné služby

pojištění

zavlažování

náklady na certifikaci

stroje a nářadí

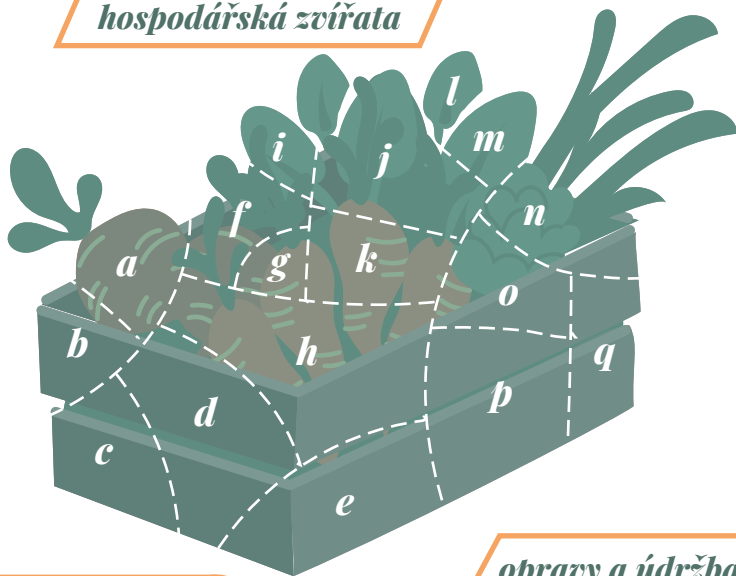
osivo a sazenice

úspory

doprava

krmivo

hospodářská zvířata

pronájem pozemků

opravy a údržba

balení

pohonné hmoty

materiál

administrativa

školení

energie

budozy

bio ochrana rostlin

daně

6 *Cena podílu*

Za co v KPZ platíme?

Ceny v KPZ jsou stanoveny úplně jinak než ceny v supermarketu nebo na farmářském trhu. Cena podílu na celou sezónu by měla zahrnout všechny náklady související s pěstováním, výrobou a distribucí až k podílníkovi. Součástí by měla být i férová mzda pro zemědělce, kteří navíc vytváří hodnotu tím, že pečují o půdu a krajinu.

Ceny v KPZ nelze srovnávat. Farmy a komunity fungují v různém kontextu a podmínkách a mají tedy i rozdílné náklady. Zatímco na jedné farmě může být nedostatečná kvalita půdy, takže musí obstarat velké množství kompostu, jinde může být půda skvělá, ale mají více výdajů na mzdy. Někteří farmáři musejí do ceny podílu započítat investice, nebo i nájemné za půdu, kterou obdělávají, zatímco jiní ji vlastní.

Ceny nelze srovnávat ani s cenami v jiných distribučních kanálech, kde může být cena potravin sice nižší, ale například jen díky tomu, že je zde extrémní tlak na snižování výkupních cen od zemědělců. Ti pak nepokryjí ani základní náklady. Cílem v KPZ je, aby byla cena férová jak pro zemědělce, tak pro podílníky.

Co získáme za cenu, kterou zaplatíme v KPZ?

- Zdravé sezónní potraviny typické pro daný region, které jsou bez zbytečné chemie.
- Víme, odkud potraviny pochází, kdo je pěstuje a jaké zemědělské metody používá.
- Můžeme objevit nové chutě, naučit se pravidelně vařit a využívat nové postupy zpracování.
- Peníze dáváme přímo zemědělci, který pečuje o půdu, krajinu a dává jiným práci. Podporujeme tím rozvoj místa, kde zemědělec hospodaří.
- Stáváme se členy širší komunity, kterou můžeme aktivně rozvíjet, učit se v ní, uplatnit v ní své zájmy a dovednosti, vytvářet a upevňovat vztahy s lidmi.
- Můžeme se dozvědět něco o zemědělství a ukázat svým dětem, jak se potraviny dostávají na náš stůl.

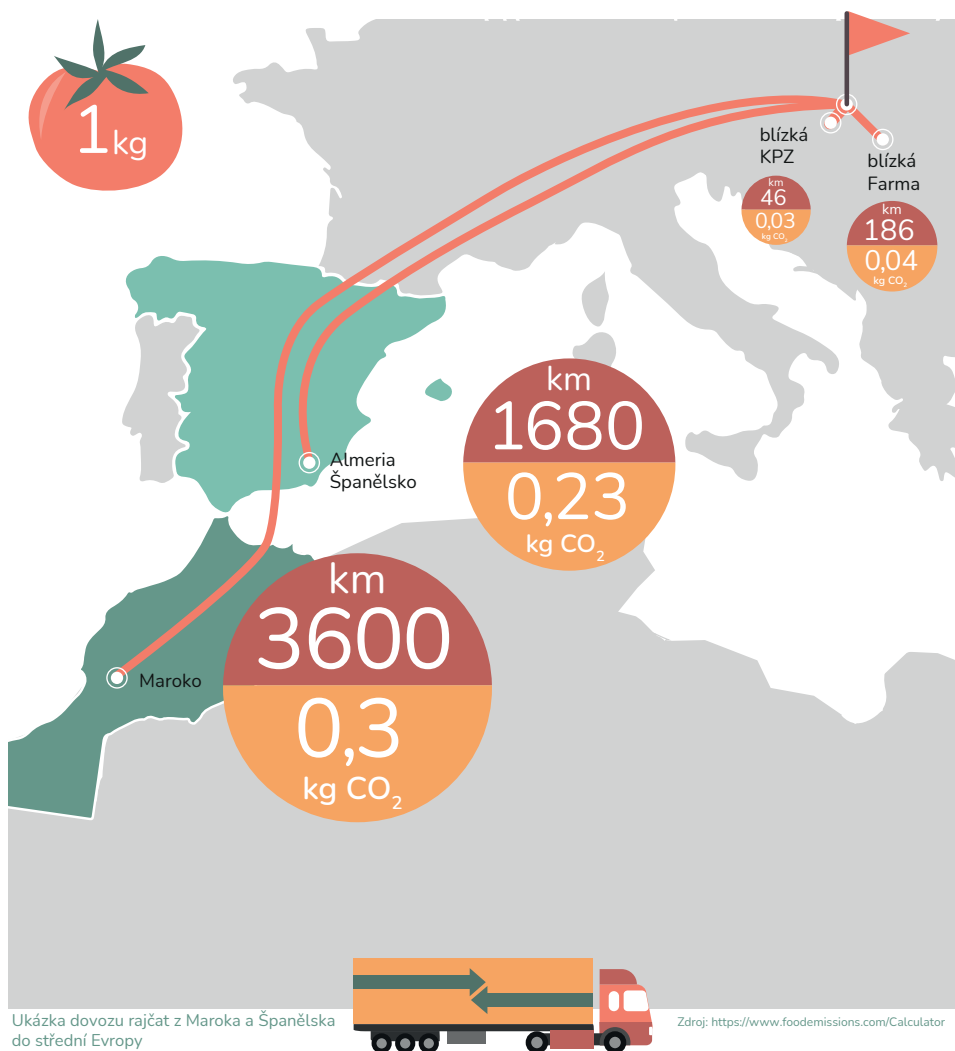
Nezapomínejte, že nákupem místních produktů podporujete místní ekonomiku a že KPZ zemědělci dostávají spravedlivější mzdu. Díky vašemu dlouhodobému závazku jsou farmáři i jejich rodiny ve stabilnější finanční situaci po celý rok. Podporujete také lepší podmínky pro jejich zaměstnance. Každý den přispíváte ke změně zemědělství a potravinového systému. Stáváte se jeho spoluvůdci.

7 Podpora místních farmářů

Učíte se vnímat svou ekologickou stopu.

Jste-li členem KPZ či podobné komunity a nakupujete-li potraviny od místních zemědělců, učíte se přemýšlet, jak snižovat zátěž životního prostředí. Například snížení množství obalů a jejich opětovným využitím, ale i zkrácením vzdálenosti přepravy (aby potraviny nemusely létat, či se plavit lodí ze vzdálených zemí). Vnímejte především, že nákupem z blízké farmy zároveň podporujete různé solidární iniciativy! KPZ vás učí nahlížet na vztah zemědělství, výroby a spotřeby potravin v mnohem širších souvislostech.

7 *Solidarita v KPŽ*

Jak se projevuje v praxi?

Solidarita je základní hodnotou KPŽ a podobných iniciativ. Když se připojíte, souhlasíte s tím, že se zemědělcem sdílíte nejen bohatství úrody, ale i rizika hospodaření. V praxi je však vidět, že opravdový solidární přístup potřebuje čas. Teprve v průběhu života komunity se může prohlubovat důvěra, posilovat vzájemnost a porozumění.

Peníze by neměly být překážkou

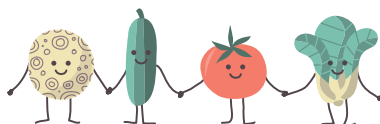
Svobodný statek na soutoku (www.svobodny-statek.cz) nabízí svým členům tři cenové varianty za stejný podíl zeleniny (snížená, standardní a podpůrná cena). Každý člen si může zvolit cenu s ohledem na to, jak vnímá výši svého příjmu. Vždy se najdou lidé, kteří rádi uhradí za stejný podíl vyšší částku než někteří členové s nižšími příjmy. Statek přibližuje členům způsob, který jim pomůže při rozhodování. Zároveň věnuje každé odběrové skupině jeden podíl, který si podělí koordinátor a poskytovatel výdejního místa za to, že pomáhají s organizací komunity a odběrů.

Cílem v KPŽ je, aby zemědělec dostal zaplacenou ještě před začátkem sezóny. Zároveň ale může být pro některé členy obtížné uhradit celý roční příspěvek najednou. Pokud komunity fungují na principu vzájemnosti, důvěry a otevřené komunikace, lze vždy najít řešení. Některé komunity nabízí možnost rozložení splátek. Jinde lze část ceny podílu odpracovat. V situacích, kdy se někdo dostane do potíží, může se situace řešit individuálně. Smyslem KPŽ je hledat cesty, aby peníze nebyly překážkou.

Když se dějí zázraky

Jedna z českých KPŽ farem (www.zivafarma.cz) se stala obětí finančního podvodu a přišla tak o 300 tisíc korun. Farmě ve složité situaci nechtěla žádná banka poskytnout v danou chvíli půjčku. Na radu jednoho z členů založil zemědělec transparentní účet, na který mu členové začali posílat peníze, aby ho podpořili. Vznikla tak crowdfundingová iniciativa, kterou pomohla šířit i KPŽkoALICE mezi zemědělce a komunity v České republice. Během dvou měsíců se podařilo shromáždit 70 % potřebných finančních prostředků, což farmě umožnilo pokračovat v činnosti.

A jaké další zázraky se dějí v KPŽ? Například když člen pohlídá statek, aby mohl zemědělec se svou rodinou jet na pár dní na dovolenou. Nebo, když členové zajistí závoz ve chvíli, kdy zemědělec onemocní.

8 Společně to dokážeme!

Jedna situace má vícero řešení

Když se mrkvi daří

1

A

B

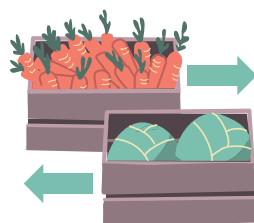
mohu vyměnit za jiný
druh zeleniny, nebo
obdarovat přátele

2

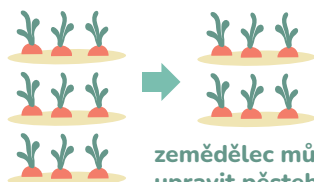
mohu zpracovat na později

3

zemědělec může směnit
s jiným zemědělcem

4

zemědělec může
upravit pěstební
plán pro příští rok

Vždy existuje řešení!

S kým a jak mluvit v KPZ o svých potřebách.

Jedinečným rysem partnerství KPZ je možnost ovlivnit dění a konzultovat vše přímo se zemědělcem a ostatními v komunitě. Možná bude chvíli trvat, než se naučíte, jak své potřeby formulovat a komunikovat o nich, ale uvidíte, že se to vyplácí.

Níže uvádíme několik situací, které mohou nastat, a jejich možná řešení. Mějte však na paměti, že se jedná pouze o příklady a návrhy. Každá KPZ je jedinečná a pouze rozmanitost řešení může být odpovědí na rozmanitost problémů. Dávejte včas přímou zpětnou vazbu koordinátorovi, zemědělci i dalším členům.

Situace: Podzimní sezóna byla úspěšná a urodila se spousta zelí. Vy ovšem nejste zrovna příznivci tohoto druhu zeleniny a dostáváte ho už 4 týdny za sebou v množství, se kterým už si nedokážete poradit. Obáváte se, že ho bude ještě víc....

Možná řešení:

- *Použijte výměnný box na výdejním místě. Pokud tam výměnný box není, navrhněte v komunitě, aby se takový zřídil. Můžete tak zelí vyměnit za jinou zeleninu.*
- *Přebytečné zelí zpracujte – kysané zelí vám možná bude chutnat víc.*
- *Nabídněte zelí někomu z vašich přátel mimo KPZ. Darujte jim zelí a přidejte k tomu příběh. Ocení to a možná je motivujete přidat se do KPZ.*
- *Pokud by více členů vnímalo, že je zelí nadbytek, hledejte řešení spolu se zemědělcem. Například by mohl zelí vyměnit s jiným zemědělcem za jinou zeleninu.*

Situace: Při cestě na odběrné místo se vám porouchalo auto, nedorazíte tam včas.

Možná řešení:

- *Zavolejte koordinátorovi nebo službě na výdejním místě, pokud ji máte a zeptejte se, zda by vám tam podíl zatím mohli nechat.*
- *Kontaktujte jiného člena a požádejte ho, aby váš podíl vyzvedl. Na oplátku můžete jeho podíl příště vyzvednout vy.*

Situace: V podílu je neznámá zelenina a vy nemáte ponětí, jak ji použít.

Možná řešení:

- *Při vyzvednutí se zeptejte, o co přesně se jedná a na tipy ke zpracování.*
- *Hledejte recepty na internetu nebo sdílejte recepty s ostatními členy v komunitě.*
- *Pokud nemáte chuť tuto novou zeleninu ochutnat, vyměňte ji za jinou, nebo darujte nejlépe již na odběrném místě.*

9 Staňte se superhrdiny!

Dobrovolnictví v KPZ

Často pomáhám na výdejním místě, Jsem ráda, že zemědělci ušetříme čas a že mohu zapojit i děti. Při rozdělování zeleniny se naučí poznávat jednotlivé druhy a doma se mnou i vaří. Občas vyzvedávám podíl také sousedům.

Rád se hýbu a někdy vyměním práci u počítače za práci na poli. Jedu na statek pomoci například s pletím či sklizní. Odvážím si nejen dobrý pocit, že jsem užitečný, ale i to, co se zrovna urodilo.

Ráda vařím, zkouším nové recepty a sdílím je. Letos jsem uspořádala setkání, kde jsem učila ostatní, jak si udělat zásoby na zimu. Byla to skvělá příležitost blíže se seznámit s dalšími členy. Společně jsme vymysleli nové aktivity, které chceme v komunitě rozvíjet.

9 *Pomáhat je radost!*

Jak se stát dobrovolníkem v KPZ?

Mnozí z nás si ani nedokáží představit, kolik práce obnáší zemědělské hospodaření a správa komunity. V některých KPZ ji vykonává přímo zemědělec, jinde řídí komunitu koordinátor nebo celý tým. I vy se můžete zapojit do některé z činností jako dobrovolník. Uvidíte, že je to nejen užitečné, ale že je to i dobrý způsob, jak se učit, rozvíjet sebe, komunitu a vzájemně se poznávat.

Tipy pro nové dobrovolníky

1. Není to povinnost

Vyberte si takovou činnost, kterou děláte rádi nebo se jí chcete naučit. Zvažte své schopnosti a časové možnosti. Pokud na dobrovolnickou činnost nemáte čas nebo se na ní necítíte, je to také v pořádku. Neměli byste se cítit provinile. Můžete najít jiný způsob, jak svou komunitu podpořit.

2. Pokud si nejste jistí, zeptejte se

Pokud něčemu nerozumíte nebo vám úkol není jasný, požádejte zemědělce nebo koordinátora o vysvětlení.

3. Buďte zodpovědní

Když se k něčemu zavázete, dodržte to, nebo dejte včas vědět, pokud úkol, ke kterému jste se přihlásili, nemůžete splnit. Je ve vašem společném zájmu, aby komunita dobře fungovala.

Příklady úkolů pro dobrovolníky

Úkolů, kterým se v komunitě můžete věnovat, je mnoho.

- správa blogu nebo webových stránek
- fotografování podílů nebo aktivit během komunitních akcí
- sdílení receptů, organizování akcí na zpracování produktů a vaření na akcích
- psaní a editace newsletteru nebo příspěvků na sociálních sítích
- navrhování informačních materiálů nebo plakátů
- hlídání dětí na odběrném místě nebo na komunitních akcích
- nábor a komunikace s novými členy
- koordinace dobrovolníků
- pomoc s přípravou rozpočtu
- organizace mimořádných objednávek
- kontrola plateb a administrativní podpora
- úklid a péče o výdejní místo

10

Blízko k zemědělcí

Proč rozvíjet vztah bez prostředníků?

V různých potravinových komunitách a řetězcích se počet aktérů a jejich propojení se zemědělci může výrazně lišit. To názorně ukazuje následující obrázek. Napadlo vás někdy, že více článků v řetězci znamená ve výsledku méně peněz pro zemědělce?

Supermarket

Nákupní skupina

Bedýnky

Farmářské trhy

Spolkový obchod

KPŽ

Výše příjmu zemědělce

10 *Potravinové komunity*

Znáte rozdíly mezi různými modely?

Neexistuje jediný model potravinové komunity, který by vyhovoval všem. Přesto věříme, že si můžete najít ten pravý pro vás. Různé modely můžete i kombinovat. Pojďme se podívat, jaké možnosti se nabízejí.

Komunitou podporované zemědělství KPZ je přímé partnerství mezi spotřebiteli (podílňíky) a jedním nebo několika zemědělci, kteří na základě dlouhodobé a závazné dohody sdílí bohatství úrody i riziko neúrody. V průběhu sezóny zemědělec dodává komunitě svou úrodu a členové ji za dohodnutý a předem zaplacený poplatek celou sezónu odebírají. Přijímají to, co se právě urodilo.

Charakteristika: dlouhodobý závazek; přímé spojení s šetrně hospodařícím zemědělcem; možnost zapojit se do spolurozhodování; známý zdroj potravin; sezónní produkty; krátká dovozová vzdálenost

Spolkové obchody jsou organizace, které jsou založeny na podobných hodnotách jako KPZ: solidarita, vzájemná výpomoc, ekologie, účast na rozhodování. Na rozdíl od KPZ se členové nezavazují k pravidelnému odběru podílu, ale v obchodě nakupují ze sortimentu, který je k dispozici. Hradí členský nebo také investiční příspěvek.

Charakteristika: závazek a zapojení do spolurozhodování dle podmínek organizace; preference přímé vazby na šetrně hospodařícího zemědělce; známý zdroj potravin; sezónní i další produkty; preference co nejkratší dovozové vzdálenosti a bezobalovosti

Nákupní skupiny se tvoří z dobrovolníků, kteří si příležitostně organizují společné nákupy potravin (nejen) od místních zemědělců. Skupina má často vlastní zásady, podle kterých zemědělce vybírá.

Charakteristika: bez závazku; vazba na šetrně hospodařícího zemědělce, znalost zdroje potravin i dovozová vzdálenost závisí na zásadách skupiny

Farmářské trhy jsou zvláštním typem trhů, kde můžete nakupovat od lokálních výrobců. V ideálním případě zde můžete navázat přímý kontakt se zemědělci a dozvědět se, jak své produkty pěstují a vyrábí.

Charakteristika: bez závazků; může být i přímé spojení se zemědělcem; známý zdroj potravin; sezónní produkty; kratší dovozová vzdálenost

Bedýnkové systémy obvykle provozuje společnost, která spolupracuje s různými zemědělci a obchodníky a nabízí bedýnky s potravinami, které lze každý týden objednávat. Často obsahují i zboží z dovozu.

Charakteristika: žádný závazek; žádná vazba na zemědělce; mnohdy neznámý zdroj potravin; sezónní i nesezónní produkty; vysoký počet potravinových kilometrů

1 *Situace***2** *Řešení***3** *Změna*

11

Zpětná vazba

Jak pomáhá rozvíjet komunitu?

Zpětná vazba je pro utváření a rozvoj komunity zásadní. Díky přímému kontaktu mezi členy a zemědělcem existuje možnost zpětné vazby v průběhu celé sezóny. To pomáhá předcházet nedorozuměním a přispívá k lepšímu fungování komunity.

Ve většině KPZ jsou členové v závěru sezóny ještě vyzváni k celkovému zhodnocení. K tomu se využívá buď on-line dotazník, nebo se pořádají setkání, kde mohou členové se zemědělci sdílet a diskutovat své zkušenosti. Obvykle se hodnotí následující aspekty:

- *kvalita, množství a pestrost potravin ve vztahu k ceně*
- *organizace chodu komunity*
- *výdejní místo a doba*
- *komunikace*
- *komunitní akce a aktivity*

Věnujte, prosím zpětné vazbě a hodnocení pozornost! Podívejme se na několik příkladů, jak může zpětná vazba, společná diskuse a rozhodnutí změnit život komunity.

Hodnocení	diskuse a společné hledání řešení	Dopad
Většina členů se domnívala, že bylo příliš mnoho zelí.		Zemědělec zkusí upravit pěstební plán pro příští rok.
Řada podílníků by chtěla kromě zeleniny odebírat i sýry.		Koordináční tým bude hledat vhodnou mléčnou farmu pro spolupráci.
Na výdejním místě zůstaly několikrát nevyzvednuté podíly.		Příští sezónu bude na výdejním místě zavedena služba, která se postará o zbylou zeleninu a úklid.
Hodně členů mělo dojem, že nemá dostatek informací.		Koordináční tým vytvoří informační rozcestník k důležitým dokumentům.

Tipy jak přijímat a dávat zpětnou vazbu s respektem

Vytvořte bezpečné prostředí. Najděte správné místo, čas a způsob.

Buďte upřímní. Nemá smysl říkat, že se něco udělalo dobře, když si myslíte opak.

Vyjadřujte své potřeby. Mluvte sami za sebe. Mluvte z vlastního úhlu pohledu nebo z vlastní zkušenosti. Začněte slovy „Z mého pohledu...“ nebo „Já to vnímám tak, že...“ . Nepronášejte všeobecné soudy.

Buďte konkrétní. Hovořte o konkrétních situacích, nikoli o osobnosti toho druhého.

Buďte sami otevření zpětnu vazbu přijímat. Žádejte o ní.

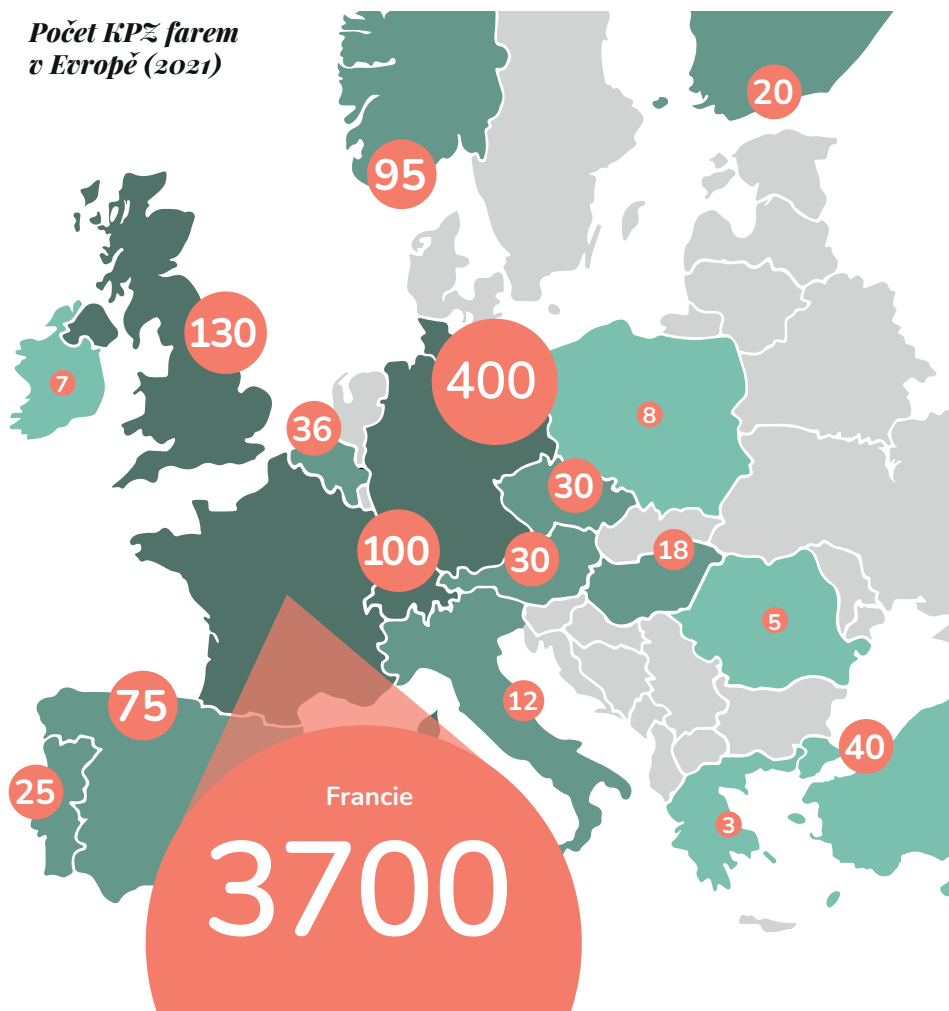
12 *Evropská mapa KPŽ*

Kolik KPŽ farem je v Evropě?

Věděli jste, že KPŽ a podobných komunit je u nás i ve světě spousta? Podle nejnovějších údajů sítě URGENCI bylo na začátku roku 2021 v Evropě více než 4600 KPŽ farem, na něž bylo napojeno více než půl milionu strážníků!

URGENCI je mezinárodní síť rozličných forem regionálních a místních solidárních partnerství podporujících agroekologii (LSPA), z nichž nejznámější je komunitou podporované zemědělství (KPŽ). Sdružuje členy z 32 evropských zemí. Propaguje princip KPŽ v celé jeho rozmanitosti a podporuje aktivní výměnu zkušeností mezi iniciativami z různých prostředí. Více na webu urgenci.net a hub.urgenci.net.

*Počet KPŽ farem
v Evropě (2021)*

12 Česká republika

Kolik je u nás KPZ nadšenců?

Možná vás překvapí, že v Evropě působí KPZ již od roku 1978, kdy byla ve Švýcarsku poblíž Ženevy založena iniciativa *Les Jardins de Cocagne*. V průběhu 80. let vzniklo jen několik dalších. Na přelomu tisíciletí však hnutí KPZ nabralo na síle a od té doby se každoročně objevují nové KPZ ve stále více zemích, kterých je v současnosti na čtyři desítky. Svou kapitolu začalo hnutí psát v 21. století i u nás.

Tuzemský rozvoj komunitou podporovaného zemědělství

Ideu komunitou podporovaného zemědělství pomohla v ČR šířit mezinárodní síť URGENCI. Její zástupci se v roce 2008 u nás potkali s lidmi, které myšlenka KPZ nadchla a měli chuť ji uvést do praxe. Chtělo to jistě odhodlání a odvahu, protože ekologické zemědělství, bio potraviny ani komunity v té době mnoho fandů neměly.

První KPZ byla v České republice založena v roce 2009 na Toulcově Dvoře. V roce 2020 už bylo u nás zmapováno 80 fungujících skupin, které spolupracovaly se třemi desítkami zemědělců a bylo do nich zapojeno asi 2 000 rodin. Komunity nejčastěji začínají se zeleninou a postupně spolupráci rozšiřují. V roce 2016 se do systému KPZ oficiálně zapojila první mléčná farma.

Nejčastěji u nás vznikají tzv. odběratelské komunity ve větších městech (Praha, Brno, Ostrava, Liberec). Skupina odběratelů si najde zemědělce a domluví se na podmínkách spolupráce. Odběratelé zaplatí zemědělci předem a on jim pak po celou sezónu dodává potraviny na odběrné místo. Zároveň tu ale rostou tzv. komunitní KPZ jako například KomPot (www.kom-pot.cz), nebo Kuchyňka (www.zahradakuchynka.cz), kde zemědělci a odběratelé hospodaří společně. Začíná se dařit i spolkovým a družstevním obchodům. Příkladem je Spolkový bio obchod Obziva (obziva.cz), Hojnost (www.hojnost.org), či Družstvo Victorina Loca (www.victorinaloca.cz). Objevují se první vlaštovky městských zemědělců jako Zahrada Vesna (www.zahradavesna.cz), Prokopská farma nebo Farmář Ježek (www.farmarjezek.cz).

Fungující iniciativy a zemědělce najdete v online mapě **Adresář farmářů**. Odkaz na mapu společně s aktuálním děním z KPZ nejen na národní úrovni sdílí do světa asociace AMPI prostřednictvím webu **kpzinfo.cz**.

AMPI / www.asociaceampi.cz

V roce 2014 vznikla asociace AMPI, organizace zastřešující rozvoj KPZ a dalších místních potravinových systémů založených na přímém partnerství mezi zemědělci a spotřebiteli.

13 KPŽkoALICE

Kdo u nás propojuje aktéry KPŽ?

AMPI je organizace, která podporuje blízký vztah lidí ke krajině, ve které žijí a která je živí. AMPI vzdělává všechny generace o environmentálních a sociálních aspektech výroby a spotřeby potravin. Zastřešuje rozvoj místních potravinových iniciativ v ČR. Koordinuje národní síť komunitou podporovaného zemědělství – **KPŽkoALICE**, která propojuje zemědělce, spotřebitele a další aktéry ke vzájemné spolupráci a podpoře. Více na asociaceampi.cz a kpzinfo.cz.

KPŽkoALICE je živnou půdou pro sdílení zkušeností, vzájemnou podporu a spolupráci místních potravinových iniciativ. Společenství svými myšlenkami, podněty, nápady a aktivitami zúrodňuje pole pro rozkvět komunitou podporovaného zemědělství v ČR. Zároveň čerpá živiny z výsledků práce organizace AMPI, která koalici poskytuje zázemí.

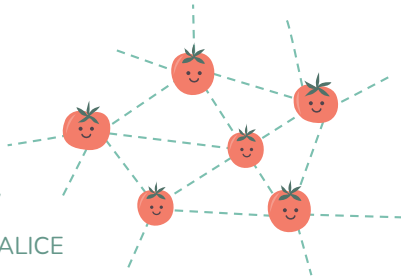
KPŽkoALICE se hlásí k myšlenkám solidarity, přímého vztahu mezi zemědělci a spotřebiteli, lokálnosti a udržitelnosti. Podstata otevřeného a dostupného sdílení umožňuje nejen vzájemně si předávat zkušenosti, ale i uchovávat získané znalosti a šířit je dalšími cestami i k novým zájemcům.

Čemu se KPŽkoALICE věnuje?

- pořádání tematických akcí a pravidelných setkání
- vytváření vzdělávacích programů a materiálů, budování online platformy jako rozcestníku k informacím i lidem - kpzinfo.cz
- správa databáze a mapy vlastní sítě - Adresář farmářů
- sledování dění v KPŽ hnutí, mapování potřeb jeho aktérů a strategie dalšího rozvoje sítě
- pořádání vzdělávacích seminářů pro zemědělce a komunity
- propagace a šíření osvěty o KPŽ směrem k široké i odborné veřejnosti
- vytváření prostoru pro vzájemnou podporu, výměnu zkušeností a spolupráci mezi aktéry KPŽ
- partnerství a spolupráce s dalšími organizacemi na národní a mezinárodní úrovni
- přinášení a sdílení inspirace a know-how od nás i ze zahraničí

Zapojte se i vy!

- Chcete vědět, co klíčí v KPŽkoALICI? Přihlašte se k odběru zpravodaje.
>>> bit.ly/chci-KPŽkoALICI-do-schranky
- Přidejte se do facebookové skupiny KPŽkoALICE
- Prozkoumejte náš web, najděte si komunitu nebo jí rovnou založte.
>>> www.kpzinfo.cz
- **Staňte se partákem KPŽkoALICE** a podpořte její další rozvoj finančně.
>>> www.darujme.cz/projekt/1201721

Autorky: Barbara Mayer, Zsófi Perényi

Projektový tým: Anikó Haraszti, Samuel Holder, Šárka Krčilková, Nathalie Markiefka

Barbara Mayer, Wojtek Mejor, Monika Onyszkiewicz, Jocelyn Parot, Alena Wranová

Česká adaptace: Šárka Krčilková, Alena Wranová, Jana Kožnarová

Grafický design a ilustrace: György Szalay behance.net/GyorgySzalay

Publikováno in 2021 v rámci mezinárodního projektu Food & More financovaného Evropskou unií v rámci programu Erasmus+. Partneri programu jsou:

TVE, tudatosvasarlo.hu

AMPI, www.asociaceampi.cz

Fundacja EkoRozwoju (FER) fer.org.pl

URGENCI, urgenci.net

Není-li uvedeno jinak, jsou všechny obrázky obsažené v této publikaci majetkem partnerů projektu.

Tato publikace vychází pod licencí Creative commons:

Projekt byl realizován za finanční podpory Evropské komise. Obsah tohoto dokumentu odráží výhradně názory autorů a Komise není za zde uvedené informace zodpovědná.

